

Received: January 3, 2025; Revised: May 23, 2025; Accepted: June 6, 2025

การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมกรณีศึกษา
กลุ่มเกษตรกรตำบลเสื่อโก้ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา
Development of participatory community-level agricultural learning center
A case study : Suea Kok Sub-District agricultural group, Wapi Pathum District,
Maha Sarakham Province

สิทธิโชค พรรคพิทักษ์^{1*} อรรครุฑ แก้วสีขาว¹ ธนาพล ตริสกุล² และกัญญารัตน์ บรรลุสุข³
Sittichok Punpitak^{1*}, Auckawut Kaewseekao¹, Tanapon Trisakul²
and Kanyarat Banlusuk³

¹คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม

¹Agricultural Technology Faculty, Rajabhat Maha Sarakham University, Maha Sarakha Province

²คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม

²Computer Education Faculty, Rajabhat Maha Sarakham University, Maha Sarakha Province

³สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม

³Research and development institute Rajabhat Maha Sarakham University, Maha Sarakha Province

*Corresponding Author E-mail Address : sittichok.pu@rmu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีเพื่อ (1) สภาพพื้นฐานทั่วไปของชุมชน (2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตร และ (3) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตร วิธีการวิจัยเป็นแบบผสมผสาน จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเกษตรกรในชุมชน รวมทั้งสิ้น 815 ราย โดยใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ และสุ่มตามสัดส่วนจำนวนเกษตรกรในแต่ละหมู่บ้าน แบ่งเป็น 5 หมู่บ้าน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 268 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัย พบว่า (1) ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีช่วงอายุเฉลี่ย 35-45 ปี การศึกษาจบมัธยมศึกษา ม.3 หรือ ปวช. มีขนาดพื้นที่ทำการเกษตร เฉลี่ย 5-10 ไร่ต่อครอบครัว ด้านแรงงานในครัวเรือน เฉลี่ย 1.40 คน ทั้งนี้อาชีพหลัก คือ เกษตรกรรม รองลงมา คือ ปศุสัตว์ รายได้จากการทำเกษตรกรรมเฉลี่ย 100,001-150,000 บาทต่อปี รายได้จากการทำปศุสัตว์ เฉลี่ยอยู่ในช่วง 15,000-25,000 บาทต่อปี และรายได้อื่น ๆ เฉลี่ย 10,000 บาทต่อปี (2) ภาพรวมของระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตร อยู่ที่ร้อยละ 82.00 ถือว่ามีส่วนร่วมมาก และ (3) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ พบว่า ปัญหาและข้อเสนอแนะจะสามารถเกิดขึ้นจากตัวแทนเกษตรกรในชุมชนร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ และคนในชุมชนร่วมกันแก้ไขได้เป็นอย่างดี ในชุมชนจนเกิดเป็นเครือข่าย มีและการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้อย่างเป็นทางการในการพัฒนาคุณภาพของชุมชนให้ดีขึ้น รายละเอียดทั้ง 5 ประเด็นรายด้านอยู่ในระดับปานกลางและโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

คำสำคัญ: ศูนย์เรียนรู้, การมีส่วนร่วมของชุมชน, การเกษตร

Abstract

This research aimed to: (1) Examine the general background of the community, (2) Study community participation in the development of an agricultural learning center, and (3) Investigate problems and suggestions related to community participation in the development of an agricultural learning center. This study involved a sample of 268 farmers selected from a total of 815 farmers residing in a community with agricultural land. The sampling method used was stratified random sampling, proportional to the number of farmers in each of the five villages. Data collection tools included questionnaires and in-depth interviews. Statistical analyses included frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, t-test, and content analysis. The findings revealed that: (1) The majority of the respondents were female, with an average age of 35-45 years with major educational attainment of the secondary level (Grade 9 or Vocational Certificate). The average farm size was 5-10 rai per family with average household labor force of 1.40 individuals. The primary occupation was agriculture, followed by livestock farming. The average annual income from agriculture ranged from 100,001 to 150,000 baht, while the average income from livestock farming was between 15,000 and 25,000 baht. Income from other sources averaged 10,000 baht per year. (2) The overall level of community participation in the development of the agricultural learning center was 82.00%, which was a high level of participation. And (3) Problems and suggestions regarding community participation in the development of the agricultural learning center could effectively be addressed through collaboration between farmer representatives in the community, various agencies, and community members. This collaboration leads to the formation of networks and the establishment of a tangible learning center, contributing to the improved quality of the community. The details of the five individual aspects are rated at a moderate level, while the overall assessment is at high level, respectively.

Keywords: Learning center, Community participation, Agriculture

บทนำ

การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการสร้างและดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรในชุมชน โดยเน้นที่การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนในทุกขั้นตอน ซึ่งรวมถึงการวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรมและการประเมินผล เพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ (Charoenit, 2007) การมีส่วนร่วมในการคิดค้นหาสาเหตุของปัญหา การหาแนวทางแก้ไข การตัดสินใจเลือกแนวทางการแก้ไข การวางแผนในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งการร่วมปฏิบัติตามแผนพัฒนาท้องถิ่น ตลอดจนการประเมินผลแผนงานที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว การมีส่วนร่วมดังกล่าว เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ประชาชนได้ลงมือกระทำเอง เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เพื่อที่จะจัดการปัญหาของตนเองและชุมชนได้อย่างถูกต้อง และตรงประเด็นสำหรับการพัฒนานคนได้กำหนดให้มีแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติโดยจัดให้มีการศึกษาในระบบนอกระบบ และตามอัธยาศัยและมีจุดเน้นที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (Office of the Education Council and Ministry of Education, 2017) ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นถือว่าเป็นแนวทางในการพัฒนาที่นำไปสู่ความสำเร็จและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

ดังนั้น การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมมีความสำคัญอย่างยิ่งด้วยเหตุผลหลายประการ จากนโยบายตั้งแต่ปี 2557 คณะรักษาความสงบแห่งชาติได้มีความต้องการให้มีศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรในระดับชุมชน เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเกษตร ดูแลเกษตรกร เป็นศูนย์กลางของการช่วยแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรในพื้นที่ และทางกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงมีนโยบายให้กรมส่งเสริมการเกษตร ในฐานะที่เป็นหน่วยงานหลักในการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร ครอบคลุมเกษตรกร องค์กรเกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน ให้มีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ เพื่อเป็นแหล่งศึกษา และเรียนรู้ของเกษตรกรและประชาชนที่สนใจในด้านการเกษตรจากสถานที่จริง เรียนรู้จากเกษตรกรต้นแบบที่มีประสบการณ์

และความรู้ ความสามารถที่ทำอาชีพการเกษตรและประสบความสำเร็จมาแล้ว ลดต้นทุนการผลิต ผลผลิตเพิ่มขึ้นและมีคุณภาพตามมาตรฐาน เน้นกระบวนการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม การปรับปรุงสภาพดินและบำรุงดิน พร้อมทั้งการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2014) การมีแนวทางการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นแนวคิดของการทำเกษตรแผนใหม่ นำทรัพยากรบุคคลกรที่เชี่ยวชาญทางด้านเกษตรมาถ่ายทอดเทคโนโลยีแนวคิด และวิธีการต่าง ๆ เพื่อลดต้นทุนการผลิต สำหรับแก้ไขปัญหาการขาดทุนของเกษตรกร ตัวอย่างเช่น การปลูกพืชหลายชนิดแบบธรรมชาติ สร้างผลผลิต หมุนเวียนสามารถจำหน่ายได้ตลอดทั้งปี เกษตรแผนใหม่ แก้ไขปัญหาการขาดทุนของเกษตรกรในปัจจุบัน

ดังนั้น “โครงการการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมตำบลเสื่อไถ่ อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม” มีส่วนสำคัญยิ่งในการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ก่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้ สร้างความเจริญให้กับชุมชนผ่านกิจกรรมกระบวนการทำงานตามโครงการ เป็นช่องทางสะท้อนปัญหาความต้องการที่แท้จริงเพื่อคนในชุมชนตำบลเสื่อไถ่ อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งพบว่า ณ ปัจจุบันยังไม่มีศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมเกิดขึ้น เพราะทั้งนี้ถือว่าเป็นการเปิดโอกาสให้เกษตรกรในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการก่อให้เกิดการเรียนรู้ วิธีแก้ไขปัญหาและสร้างความเจริญให้กับชุมชน จากสถานการณ์ปัญหาของการมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้น (Dulyakul, 2021) ซึ่งยังคงมีปัญหากับการเข้ามามีส่วนร่วมของเกษตรกร มีความจำเป็นต้องศึกษาเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ตลอดจนปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรของกลุ่มเกษตรกรตำบลเสื่อไถ่ โดยกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการวิจัย ส่วนใหญ่เป็นตัวแทนเกษตรกรในพื้นที่ตำบลเสื่อไถ่และเป็นตัวแทนของเกษตรกรที่มาจากทุกหมู่บ้าน รวมถึงผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน, ผู้ใหญ่บ้านและตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งจากการเข้าศึกษาในครั้งนี้จะเป็นแนวทางการดำเนินงานให้กับส่วนราชการภาคส่วนท้องถิ่น นำข้อมูลต่าง ๆ เพื่อต่อยอดในการส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถพัฒนาการด้านเกษตรอื่น ๆ ได้อีก และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมได้อีก

วัตถุประสงค์ และวิธีการ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ได้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของประชากรเฉพาะส่วนของเกษตรกรที่มีข้อมูลพื้นฐานจากองค์การบริหารส่วนตำบลเสื่อไถ่ และอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ตลอดจนมีพื้นที่ทำการเกษตรในตำบลเสื่อไถ่ อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม จำนวนรวมทั้งสิ้น 815 ราย เนื่องจากประชากรมีจำนวนมากถึง 815 ราย โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Strati field random sampling) และสุ่มตามสัดส่วนจำนวนเกษตรกรในแต่ละหมู่บ้าน โดยใช้สูตรการกระจายตามสัดส่วน โดยผู้วิจัยยอมให้มีความคลาดเคลื่อน 5% คำนวณหาตัวอย่างประชากรได้จำนวน 268 ราย คิดเป็นร้อยละ 32.88 ของประชากรและผู้วิจัยเลือกประชากรเป็นเกษตรกรตัวอย่างของศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตร โดยการเลือกแบบเจาะจงจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 20 คน

2. เครื่องมือการวิจัย

ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ซึ่งในแบบสัมภาษณ์ต้องประกอบไปด้วยประเด็นเนื้อหาที่ต้องเก็บรวบรวมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ทำการทดสอบแบบสัมภาษณ์กับประชากร จำนวน 268 ราย โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Strati field random sampling) และสุ่มตามสัดส่วนจำนวนเกษตรกรในแต่ละหมู่บ้าน โดยใช้สูตรการกระจายตามสัดส่วน จากนั้นทำการตรวจสอบและพิจารณาความถูกต้องของเนื้อหา คุณภาพของเนื้อหา คุณภาพของคำถามความเที่ยงตรง และความเข้าใจคำถามในแต่ละข้อ ว่าแต่ละข้อคำถามนั้นผู้ถูกสัมภาษณ์เข้าใจตรงกันหรือไม่ และต้องการข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแบบสัมภาษณ์จากผู้ทำการทดสอบเพื่อหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) และความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์ และข้อมูลโดยหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือแบบมาตรฐานประมาณค่าโดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Co-efficiency alpha) (α) สูตรของ Cronbach (1970) โดยผู้วิจัยได้ทำการทดสอบ (Pretest) แบบสัมภาษณ์ในประเด็นปัญหาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในทำศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ร่วมตำบลเสื่อโก้ง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคามโดยสัมภาษณ์ประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 ราย แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha of coefficient) (α) การแปลความหมายระดับความเที่ยง การหาความเชื่อมั่น ที่ระดับความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์เท่ากับ 0.95 ซึ่งถือได้ว่าอยู่ในระดับดีมาก กล่าวคือ แบบสัมภาษณ์ มีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปศึกษากับกลุ่มตัวอย่างจริงได้ และในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview schedule) ซึ่งมีลักษณะคำถามปลายปิด (Closed-end question) และคำถามปลายเปิด (Opened-end question) แบบสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ 1) ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร 2) ระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรตำบลเสื่อโก้ง และ 3) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรตำบลเสื่อโก้ง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ก่อนการเก็บข้อมูลได้ทำการทดสอบและสัมภาษณ์การเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบรายบุคคลผู้วิจัยและทีมงานได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 รอบ คือ รอบแรกเป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเป็นหลัก เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรที่ศึกษาด้วยวิธีการสัมภาษณ์เกษตรกรตัวอย่าง พร้อมสังเกตสภาพทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกร สภาพพื้นที่จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ในเขตพื้นที่ตำบลเสื่อโก้ง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม จากนั้นเก็บข้อมูลรอบที่สอง โดยตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล หากพบว่า ข้อมูลส่วนใดไม่ครบถ้วนสมบูรณ์หรือไม่ชัดเจนในคำตอบ พร้อมทั้งตรวจสอบเอกสารผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้จากเกษตรกรตัวอย่างแต่ละราย ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลในแบบสัมภาษณ์แต่ละชุด

4 การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ค่าต่ำสุด (Minimum) และค่าสูงสุด (Maximum)

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตร โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

4.3 วิเคราะห์ข้อมูลปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตร โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ผลการวิจัย

1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร

จากการศึกษา พบว่า สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล ด้านเศรษฐกิจและสังคมเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้จากภาคการเกษตรและขนาดพื้นที่ทำการเกษตร ดังนี้ เพศ เกษตรกรตัวอย่างของศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 75.0 เพศชาย จำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 25.0 อายุ พบว่า เกษตรกรตัวอย่างของศูนย์เรียนรู้ฯ มีอายุเฉลี่ย 41-61 ปี คิดเป็นร้อยละ 60.0 อยู่ในช่วงระดับการศึกษามัธยมศึกษา ม.3/ปวช. จำนวน 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 60.0 สมาชิกในครัวเรือน พบว่า มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 1-4 คนต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 60.0 (Table 1) และมีขนาดพื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่เฉลี่ย 5-10 ไร่ต่อครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 65.0 มีแรงงานด้านการเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 1.40 คน ทั้งนี้อาชีพหลักคือเกษตรกร รองลงมาคือปศุสัตว์ โดยมีรายได้จากการทำเกษตรกรรมเฉลี่ยอยู่ในช่วง 100,001-150,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 65.0 รายได้จากการทำปศุสัตว์ เฉลี่ยอยู่ในช่วง 15,000-25,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 65.0 และรายได้จากการเกษตรกรรมอื่น ๆ เฉลี่ย 10,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 80.0 (Table 2)

Table 1 Gender, age, education level, household members, income from agriculture livestock, other

agriculture (n=20)

Parameter	Number of people	Percentage
Sex		
male	5	25.0
female	15	75.0
Total	20	100.00
Age		
Number of people		
1-25	1	5.0
26-40	1	5.0
41-60	12	60.0
≥60	6	30.0
Total	20	100.00
Education level		
Number of people		
No education	3	15.0
Primary school	2	10.0
Secondary school	12	60.0
High school	2	10.0
Bachelor's degree	1	5.0
Total	20	100.00
Parameter		
Number of people		
Percentage		
Family members		
1-4	12	60.0
5-9	8	40.0
≥10	0	0
Total 20 Percentage 100 Min = 1 : Max = 2 : Mean = 1.40 : SD = 0.503		

Table 2 Size of agricultural area

Economic information (baht/year)	Number of people	Percentage
Agricultural income		
≤100,000	3	15.0
100,001 – 150,000	13	65.0
150,001 – 300,000	3	15.0
≥300,001	1	5.0
Total 20 Percentage 100 Min = 1 : Max = 4 : Mean = 2.10 : SD = 0.718		
Income from livestock farming		
≤10,000	2	10.0
10,001 – 15,000	13	65.0
15,001 – 30,000	5	25.0
≥30,001	0	0
Total 20 Percentage 100 Min = 1 : Max = 3 : Mean = 2.15 : SD = 0.587		

Other agricultural income		
≤10,000	16	80.0
10,001 – 15,000	3	15.0
15,001 – 30,000	1	5.0
≥30,001	0	0
Total 20 Percentage 100 Min = 1 : Max = 3 : Mean = 1.25 : SD = 0.550		
Farmland size in rai		
≤4	4	20.0
5-10	13	65.0
11-20	3	15.0
≥21	0	0
Total 20 Percentage 100 Min = 1 : Max = 3 : Mean = 1.95 : SD = 0.605		

2. ภาพรวมของระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรตำบลเสื่อโก้ก

จากการการศึกษาภาพรวมของระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรตำบลเสื่อโก้ก ทั้ง 5 ด้าน ด้านละ 5 ข้อ รวมทั้งสิ้น 25 ข้อ โดย ประกอบด้วย 1) ด้านการรวบรวมปัญหาและความต้องการ 2) ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลและการค้นหาสาเหตุของปัญหา 3) ด้านการเลือกวิธี แนวทางการแก้ไขปัญหา และวางแผนการดำเนินงาน 4) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผน และ 5) ด้านการติดตามประเมินผล (Table 3)

จาก Table 3 ภาพรวมของระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรตำบลเสื่อโก้ก ปรากฏผล ดังนี้ กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรในภาพรวม อยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก เมื่อพิจารณาในรายประเด็น พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในด้านการวิเคราะห์ข้อมูล และการค้นหาสาเหตุของปัญหาในระดับมีส่วนร่วมมากที่สุด และรองลงมาคือด้านการรวบรวมปัญหาและความต้องการและด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผน สุดท้ายคือด้านการติดตามประเมินผลอยู่ในระดับมีส่วนร่วมปานกลาง ดังนั้นภาพรวมแต่ละด้านของการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรในภาพรวม อยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก

Table 3 Overview of community-level participation in the development of the Suea Kok sub-district agricultural learning center (n=20)

Farmer participation	Average number of questions answered	percentage number of questions answered	interpret	rank
1. Problem and need identification	4.00	80.0	Highly involved	3
2. Data analysis and root cause analysis	4.50	90.0	Most involved	1
3. Solution selection, planning, and implementation	4.00	80.0	Highly involved	4
4. Plan implementation and participation	4.25	85.0	Highly involved	2
5. Monitoring and evaluation	3.75	75.0	Moderately involved	5
Overview of community-level participation in the development of the Suea Kok Sub district Agricultural Learning Center	4.10	82.0	Highly involved	

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรตำบลเสื่อโก้ง
 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร ในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตร เป็นข้อมูลแสดงระดับปัญหาของเกษตรกร โดยแบ่งระดับปัญหาไว้เป็น 3 ระดับ คือ มาก ปานกลาง และน้อย มีจำนวนทั้งหมด 5 ด้าน รวมทั้งสิ้น 19 ข้อ โดยประกอบด้วย 1) ด้านการรวบรวมปัญหาและความต้องการ 2) ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลและการค้นหาสาเหตุของปัญหา 3) ด้านการเลือกวิธี แนวทางการแก้ไขปัญหา และวางแผนการดำเนินงาน 4) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผน และ 5) ด้านการติดตามประเมินผล (Table 4)

จาก Table 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรตำบลเสื่อโก้ง ปรากฏผลดังนี้

1. ด้านการรวบรวมปัญหาและความต้องการ พบว่า ในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างมีปัญหาในด้านการรวบรวมปัญหาและความต้องการ ($\bar{x} = 3.30$, S.D. = 0.571) อยู่ในระดับปานกลาง
  2. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลและการค้นหาสาเหตุของปัญหา พบว่า ในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างมีปัญหาในด้านการวิเคราะห์ข้อมูล และการค้นหาสาเหตุของปัญหา ($\bar{x} = 2.95$, S.D. = 0.686) อยู่ในระดับปานกลาง
  3. ด้านการเลือกวิธีแนวทางการแก้ไขปัญหาและการวางแผนดำเนินงาน พบว่า ในภาพรวมของกลุ่มเกษตรกรมีปัญหาในด้านการเลือกวิธี แนวทางการแก้ไขปัญหา และการวางแผนดำเนินงาน ($\bar{x} = 3.15$, S.D. = 0.745) อยู่ในระดับปานกลาง
  4. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผน พบว่า ในภาพรวมของกลุ่มเกษตรกรมีปัญหาในด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผน ($\bar{x} = 3.30$, S.D. = 0.979) อยู่ในระดับมาก
  5. ด้านการติดตามประเมินผล พบว่า ในภาพรวมของกลุ่มเกษตรกรมีปัญหาในด้านการติดตามประเมินผล ($\bar{x} = 3.05$, S.D. = 0.826) อยู่ในระดับปานกลาง
- ดังนั้น ภาพรวมแต่ละด้านของปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตร ($\bar{x} = 3.15$, S.D. = 0.761) อยู่ในระดับปานกลาง

Table 4 Problems and suggestions on community level participation in the development of the Suea Kok sub-district agricultural learning center. (n=20)

Issue	Number of people without any problems	Severity level (Amount / Percentage)			Mean	S.D.	interpret
		Low	medium	High			
1. Problem and need identification	0 (0.00)	1 (5.00)	12 (60.00)	7 (35.00)	3.30	0.571	medium
2. Data analysis and root cause analysis	1 (5.00)	2 (10.00)	14 (70.00)	3 (15.00)	2.95	0.686	medium
3. Solution selection, planning, and implementation	0 (0.00)	4 (20.00)	9 (45.00)	7 (35.00)	3.15	0.745	medium
4. Plan implementation and participation	2 (10.00)	1 (5.00)	6 (30.00)	11 (55.00)	3.30	0.979	High
5. Monitoring and evaluation	1 (5.00)	3 (15.00)	10 (50.00)	6 (30.00)	3.05	0.826	medium
Overview of problems and suggestions on community level participation in the development of the Suea Kok Subdistrict Agricultural Learning Center	4 (4.00)	11 (11.00)	51 (51.00)	34 (34.00)	3.15	0.761	medium

การอภิปรายผล

การอภิปรายผล โดยแยกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเพศ อายุ ระดับการศึกษา สมาชิกในครัวเรือน รายได้ จากภาคการเกษตรและขนาดพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกร ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรตำบลเสื่อไกก์ อำเภอลำปำ จ.มหาสารคาม เกษตรกรตัวอย่างของศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 75.0 เพศชาย จำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 25.0 อายุ พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างของศูนย์เรียนรู้ฯ มีอายุ เฉลี่ย 41-61 ปี คิดเป็นร้อยละ 60.0 อยู่ในช่วงระดับการศึกษามัธยมศึกษา ม.3/ปวช. จำนวน 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 60.0 สมาชิกในครัวเรือน พบว่า มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 1-4 คนต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 60.0 มีขนาดพื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่เฉลี่ย 5-10 ไร่ต่อครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 65.0 มีแรงงานด้านการเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 1.40 คน ทั้งนี้อาชีพหลักคือเกษตรกรกรรม รองลงมาคือปศุสัตว์ โดยมีรายได้จากการทำเกษตรกรรมเฉลี่ยอยู่ในช่วง 100,001-150,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 65.0 รายได้จากการทำปศุสัตว์ เฉลี่ยอยู่ในช่วง 15,000-25,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 65.0 และรายได้จากการเกษตรกรรมอื่น ๆ เฉลี่ย 10,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 80.0 จากข้อมูลที่เก็บได้ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่าง สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล ด้านเศรษฐกิจและสังคมกับปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ซึ่งให้เห็นว่า เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, รายได้จากภาคการเกษตร และขนาดพื้นที่ทำการเกษตรมีบทบาทสำคัญในการกำหนดลักษณะและผลลัพธ์ทางการเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่ศึกษา เช่น การสนับสนุนที่คำนึงถึงความแตกต่างทางเพศและช่วงวัยของเกษตรกร การยกระดับการศึกษาและทักษะของเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการนำเทคโนโลยีและองค์ความรู้ใหม่ ๆ ไปประยุกต์ใช้ และการบริหารจัดการพื้นที่ทำการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเพิ่มผลผลิตและรายได้ เป็นต้น

ตอนที่ 2 ภาพรวมของระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรตำบลเสื่อไกก์พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรในภาพรวม อยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก เมื่อพิจารณาในรายประเด็น พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในด้านการวิเคราะห์ข้อมูล และการค้นหาสาเหตุของปัญหาในระดับมีส่วนร่วมมากที่สุด และรองลงมาคือด้านการรวบรวมปัญหาและความต้องการและด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผน สุดท้ายคือด้านการติดตามประเมินผลอยู่ในระดับมีส่วนร่วมปานกลาง ดังนั้นภาพรวมแต่ละด้านของการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนา ศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรในภาพรวม อยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก ข้อดีจากภาพรวมของระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม 1) เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม 2) สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและ 3) ชุมชนได้เรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และ ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตร จากการศึกษา พบว่า ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรตำบลเสื่อไกก์ ที่เกิดขึ้น ตัวแทนเกษตรกรในชุมชนร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ และคนในชุมชนร่วมกันแก้ไขปัญหา นั้น ๆ ได้เป็นอย่างดีชุมชนมีการรวมกลุ่มและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนจนเกิดเป็นเครือข่าย มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรมและเป็นแบบอย่าง ในการพัฒนาคุณภาพของชุมชนให้ดีขึ้น

บทสรุป

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในทำศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมตำบลเสื่อไกก์ อำเภอลำปำ จ.มหาสารคาม จากปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเอง ควรมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ เน้นให้ได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริงและเปิดโอกาสให้คนในชุมชนอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมมากขึ้น โดยสามารถสังเกตได้จากภาพรวมแต่ละด้านของการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรในภาพรวม อยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก ข้อดีจากภาพรวมของระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วม 1) เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม 2) สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและ 3) ชุมชนได้เรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย จึงทำให้สามารถการวิเคราะห์ข้อมูล และการหาสาเหตุของปัญหาได้ โดยสรุปประเด็นได้ 5 ประเด็น คือ 1) ด้านการรวบรวมปัญหาและความต้องการ พบว่า ในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างมีปัญหาในด้านการรวบรวมปัญหาและความต้องการ ($\bar{x}=3.30$, S.D. = 0.571) อยู่ในระดับปานกลาง 2) ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลและการหาสาเหตุของปัญหา พบว่าในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างมีปัญหาในด้านการวิเคราะห์ข้อมูล และการหาสาเหตุของปัญหา ($\bar{x}=2.95$, S.D. = 0.686) อยู่ในระดับปานกลาง 3) ด้านการเลือกวิธีแนวทางการแก้ไขปัญหาและการวางแผนดำเนินงาน พบว่าในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างมีปัญหาในด้านการเลือกวิธี แนว

ทางการแก้ไขปัญหา และการวางแผนดำเนินงาน ($\bar{x}=3.15$, S.D. = 0.745) อยู่ในระดับปานกลาง 4) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผน พบว่า ในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างมีปัญหาในด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผน ($\bar{x}=3.30$, S.D. = 0.979) อยู่ในระดับมาก และ 5) ด้านการติดตามประเมินผล พบว่า ในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างมีปัญหาในด้านการติดตามประเมินผล ($\bar{x}=3.05$, S.D. = 0.826) อยู่ในระดับปานกลาง ภาพรวมแต่ละด้านของปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับระดับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตร ($\bar{x}=3.15$, S.D. = 0.761) อยู่ในระดับปานกลาง

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทางองค์การบริหารส่วนตำบลเสื่อไถ่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดมหาสารคาม และคณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ที่อำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน พร้อมทั้งเอื้อเฟื้อสถานที่ในการทำงานวิจัย ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุตร จิตจักร ที่กรุณาตรวจสอบคุณภาพงานวิจัย แก้ไข ข้อเสนอแนะ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง รวมทั้งคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาท วิชาความรู้ ประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่ผู้วิจัยและคณะ ตลอดจนเจ้าของผลงาน ตำรา เอกสารทางวิชาการทุกท่านที่ผู้วิจัยได้นำมาศึกษา ก่อให้เกิดแนวคิดอันมีคุณค่าต่องานวิจัย ท้ายนี้ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนชุมชนและเกษตรกรที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ และเสียสละเวลาในการให้ข้อมูลตอบแบบสอบถามตลอดจนครอบครัวที่เป็นแรงสนับสนุนในการทำวิจัยในครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- Charoenit, T. (2007). *Public participation in the administration of Bung Wai Subdistrict Administrative Organization, Warin Chamrap District, Ubon Ratchathani Province*. Master's thesis, Khon Kaen University]. Graduate School. (In Thai)
- Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of psychological test* (5th ed.). Harper Collins.
- Dulyakul, N. (2021). *Guide lines for the development of model farmers of the Center for Increasing Efficiency in Agricultural Production (COE) in Narathiwat Province*. Master's thesis, Maejo University. Sustainable Geo-social Development. (In Thai)
- Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2014). *Manual for Agricultural Production Management According to the Guidelines for Agricultural Area Management*. Bangkok. (In Thai)
- Office of the Education Council, and Ministry of Education. (2017). *The official title of the document Bangkok, Thailand*. (In Thai)